

УДК 343.31

Валерій Васильович СОКУРЕНКО,

доктор юридичних наук, доцент,

ректор Харківського національного університету внутрішніх справ

ФАКТОРИ ДЕСТАБІЛІЗАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОЇ ОБСТАНОВКИ В УКРАЇНІ

Формування ефективної системи протидії злочинності в Україні неможливе без якісної системи збору та аналізу інформації про поточний стан злочинності та її тенденції на сучасному етапі. Актуальність і масштабність вирішення зазначеного завдання пов'язані принаймні з двома групами взаємозумовлених причин. Перша полягає у наявності вкрай негативних тенденцій злочинності в Україні в період з початку 90-х рр. минулого століття і до теперішнього часу, що супроводжується наростанням фактичного відставання можливостей правоохоронної системи від розвитку злочинності. Це, зокрема, обумовлено як об'єктивними закономірностями розвитку суспільства, так і недоліками та прорахунками системи забезпечення діяльності правоохоронних органів, що зумовлює надвисокий рівень латентності злочинності, безкарність винних у вчиненні злочинів та в цілому неспроможність правоохоронних органів у сучасних умовах ефективно протидіяти злочинності. Друга група причин, відповідно, полягає в необхідності розроблення нової концепції протидії злочинності, що враховує високий рівень криміналізації, можливості держави і суспільства здійснювати протидію кримінальним проявам, помилки і недоліки попередніх концептуальних підходів до організації протидії злочинності, її забезпечення і практики реалізації. Відповідно вивчення та аналіз кримінальної обстановки на сучасному етапі розвитку українського суспільства є необхідною передумовою реалізації ефективної протидії злочинності в Україні.

Взагалі сучасна злочинність в Україні характеризується високим рівнем, несприятливою динамікою та структурою. Так, за 10 місяців 2017 року було зареєстровано 461,4 тис. злочинів, з яких 173,9 тис. – тяжкі чи особливо тяжкі злочини, тобто 38 % від загальної кількості [1], причому слід відмітити, що зростання тяжких та особливо тяжких злочинів відбувається на тлі планомірного зниження ефективності діяльності встановлення винних у їх вчиненні та попередженні. Водночас аналіз криміногенної ситуації дозволяє визначити, що сучасна кримінальна ситуація характеризується:

1) збільшенням кількості злочинів проти життя та здоров'я особи, зокрема: вчиненням резонансних вбивств та вбивств на замовлення,

нанесення тілесних ушкоджень на ґрунті алкоголізму, наркоманії, побутових конфліктів;

2) збільшенням кількості злочинів корисливо-насильницької спрямованості, зокрема:

- розбійних нападів на підприємців, на домоволодіння літніх людей з метою заволодіння майном, у тому числі під загрозою застосування зброї; розбійних нападів на уразливі в криміногенному відношенні об'єкти – аптеки; кредитні спілки, торговельні кіоски; розбійних нападів на автодорогах. Основним об'єктом злочинного посягання під час розбоїв залишаються грошові кошти, коштовності; під час грабежів – особисті речі, мобільні телефони та інші високотехнологічні пристрої, гроші, ювелірні вироби, продукти харчування; найчастіше жертвами цих злочинів є найменш захищені верстви населення: літні громадяни, хворі самотні громадяни, пенсіонери, підлітки, жінки, а також підприємці;

- грабежів на вулицях, у під'їздах житлових будинків, спрямованих на незаконне заволодіння майном (сережками, обручками, нашийними прикрасами, планшетами, мобільними телефонами, валізами з документами та грошима), особливо у темний час доби;

- пошкоджень об'єктів електроенергетики і телекомунікаційних мереж з метою викрадення виробів із металу;

- пошкодження систем трубопроводів з метою викрадення нафтогазової сировини;

3) збільшенням злочинів проти власності, зокрема: кишенькових крадіжок, крадіжок із транспорту, в т. ч. на автостоянках, вчинення крадіжок, поєднаних із проникненням до житла чи іншого володіння особи як рецидивними та аморальними особами, так і «професійними злодіями»;

4) збільшенням злочинів у сільськогосподарському секторі, зокрема незаконних заволодінь аграрними добривами, посівним матеріалом, аграрною технікою;

5) використанням останніх технічних розробок з метою незаконного заволодіння автотранспортом елітних іномарок з метою їх подальшого перепродажу, а також моделей вітчизняного виробництва для розукомплектування та продажу запчастин;

6) збільшенням кількості шахрайств при купівлі товарів через мережу Інтернет, «телефонних шахрайств» (фактів вимагання у громадян грошей шляхом неправдивих повідомлень про доставляння родичів до лікарні, до поліції, потрапляння у ДТП, одержання виграшу в розіграшах коштовних призів, при наданні послуг працевлаштування, оренди житла та ін.);

7) збільшенням кількості кіберзлочинів, зокрема поширення шкідливих комп'ютерних програм, протиправних втручань в банківські електронні системи з метою незаконного заволодіння грошовими коштами юридичних та фізичних осіб з використанням електронних карток;

8) збільшенням кількості кримінальних правопорушень у сфері грального бізнесу;

9) негативними тенденціями у сфері злочинності неповнолітніх, зокрема спрямованої проти однолітків: факти нанесення тілесних ушкоджень, хуліганств, крадіжок, грабежів, шахрайств, у тому числі за участю груп дітей; випадки самовільного залишення дітьми сімей чи дитячих закладів внаслідок конфліктів з батьками, педагогами, однокласниками, друзями;

10) тенденцією до зростання обсягів поширення наркотичних речовин рослинного походження (маку снодійного, коноплі), а також таких речовин, як: опій ацетильований, первитин, героїн, кокаїн, ЛСД, МДМА, метадон, амфетамін, кодеїн, морфін та ін.; психотропних речовин (кетаїн тощо) у складі курильних сумішей, ладанок, солей для ванн тощо, їх розповсюдження з використанням мережі Інтернет;

11) збільшенням числа тяжких злочинів у сфері торгівлі людьми, перш за все стосовно до жінок та чоловіків молодого віку; шахрайств при працевлаштуванні за кордоном, злочинів у сфері моральності, фактів виготовлення та розповсюдження порнопродукції, протиправної діяльності, пов'язаної із сутенерством, звідництвом, проституцією;

12) збільшенням кількості резонансних ДТП, зокрема пов'язаних із загибеллю людей, низькою дисципліною водіїв та пішоходів, перевищенням водіями швидкості; випадків керування транспортним засобом у стані сп'яніння;

13) порушеннями на валютному ринку, у сфері обігу підакцизних товарів, нафтопродуктів, металобрухту, а також пов'язаними з незаконною вирубкою лісів та видобуванням корисних копалин.

Аналіз географії злочинності в Україні показує, що найвищий коефіцієнт злочинної інтенсивності за рік на 10 тис. населення протягом 2015–2017 рр. спостерігається у Запорізькій області (242 злочини), м. Києві (246 злочинів), а також Харківській (184 злочини), Кіровоградській (173 злочини), Київській (158 злочинів), Миколаївській (154 злочини) та Одеській (148 злочинів) областях. Найнижчу злочинну інтенсивність в означений період зафіксовано в Тернопільській (62 злочини), Івано-Франківській (65 злочинів), Закарпатській (72 злочини) та Чернівецькій (83 злочини) областях. Більшість злочинів (77,8 %) вчиняється у містах та селищах міського

типу. На мешканців сіл та селищ припадає не більше 19,5 % всіх зареєстрованих злочинів. 2,7 % злочинів вчиняється поза межами населених пунктів. Така картина територіального розподілу кримінальної активності в цілому відповідає тенденціям урбанізації в Україні, яка в тому числі впливає й на зміну не лише географії, а й характеру злочинності в цілому [2].

Враховуючи вказане, можна дійти висновку, що аналіз сучасного стану кримінальної обстановки в Україні та пов'язаних із цим загроз для нормального розвитку нашої держави доводить необхідність здійснення комплексної оперативно-розшукової протидії злочинності в Україні та реалізації цього процесу шляхом удосконалення нормативно-правового, організаційного, інформаційного та науково-методичного забезпечення зазначеної діяльності.

Список бібліографічних посилань

1. Статистична інформація // Генеральна прокуратура України : офіц. сайт. URL: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html> (дата звернення: 20.11.2017).
2. Бесчастний В. Кримінологічний аналіз стану злочинності в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 1. С. 207–213. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/1/40.pdf> (дата звернення: 20.11.2017).

Одержано 21.11.2017